

Arvi Tuomi

Mitä Aapo Riihimäki todella sanoi?

On ilahduttavaa, että *niin & näin* (1/07) on pitänyt Aapo Riihimäen uusinta kirjaa *Eros ja Talous* (2006) huomion arvoisena. Poliitiikan tutkija Mikko Jakonen kirjoittaa siitä kuitenkin tavalla, joka hämmästyttää,

sillä olin luonut hänestä kuvan lahjakkaana junioritutkijana filosofian ja politiikan aloilla. Ainakin tällä kertaa hän lankeaa yksinkertaisen koherenssimallin hyväksikäyttöön, jolloin tarjolla olevasta aineksesta kelpuutetaan vain sellainen, mikä sopii oman ajat-

telun pirtaan. Jakosen sisäistämä post-modernistinen orientaatio käy oivasti ilmi hänen esipuheestaan teokseen *Uuden työn sanakirja* (Tutkijaliitto 2006). Hänen arviointinsa Riihimäen kirjasta on lähes suora sovellus tämän artikkelin intentioista. Lisäksi näyttää

siltä, että Jakonen ei ole vaivautunut riittävästi perehtymään Riihimäen tekstin ydinsisältöihin, mistä syystä hän esittää virheellisiä tulkintoja. Mieleen tulee se valitettavan yleinen strategia, jossa arviotavasta kohteesta tehdään linnunpelättimen näköinen – ja sitten se onkin helppo ampua tohjoksi omien argumenttien avulla,

Oman konseptionsa mukaisesti kriitikko Jakonen sijoittaa Riihimäen ongelmattomasti modernin linjan ajattelijoihin. Näin yksinkertainen luokittelu johtaa harhaan. Asiassa piilee samalla arvottamisen vaara. Kun annetaan leimamerkki ”moderni”, ollaan vihjaamassa, että kyseessä on eilispäivän ajattelutapa, joka ei enää käy nykypäivän ihmiselle. Moderniksi nimetty ilmiö on muutenkin siinä määrin moniselitteinen, että sanan käyttämisessä on syytä olla varovainen.

Tässä ei ole mahdollista ryhtyä seikkaperäisesti ruotimaan kriitikon ja hänen hengenheimolaistensa ihmiskäsitystä tai heidän uskoaan, jonka mukaan ns. väellä (*multitudo*) on itsessään luova kyky irtautua historian kausaliteeteista ja suuntautua uuteen vailla mitään ohjailua. Kun tätä lähtökohtaa kriitikko näyttää pitävän oikeutettuina arviointikriteereinä Riihimäen hahmottamalle kuvalle ihmisestä historiallisena olentona, niin esillä olevasta opuksesta jää varsin niukasti hyvää sanottavaa.

Jakonen tarttuu ensimmäiseksi Riihimäen tapaan tulkita ihmisen tarvetta turvata elinehtonsa revii-riään puolustamalla ja laajentamalla. Tekijän pitkän linjan kehittäminen, jossa perinteiset alureviirit ovat vähin erin abstrahoituneet rahareviireiksi, on mielestäni uskottava kuvaus. Sen rinnalla kriitikon vastaselitykset tuntuvat kömpelöiltä ja perustuvat osaksi tekstin puutteelliseen ymmärtämiseen.

Turhaan hän huomauttaa, että nykyinen kapitalismi ei toimi ainoastaan alueen kautta, sillä sehän käy selvästi ilmi myös Riihimäen omana käsitteksenä. Niinpä Jakosen korjaava selitys nykyihmisestä laaja-alaisesti liikuvana ja mihin tahansa ympäristöön sopeutuvana ei osu kohteeseensa. Kummastelin kriitikon yritystä si-

joittaa revii-riajattelun alku omistusoikeutta korostaviin 1600–1700-lukujen teorioihin. Pitäisiköhän siis olettaa, että vanhoissa heimokulttuureissa ei ajateltu omaa elintilaa taisteluun haastavana revii-riinä?!

Toisin kuin Jakonen väittää, myös Riihimäki näkee revii-riasetelmat historiallisina, siis tuotettuina eikä tulkitse tätä ilmiötä ihmistä pysyvästi määritteleväksi piirteeksi. Päinvastoin hän koettaa valaista tietä pois revii-riajattelun loukosta mm. paljastamalla itsestään selvyysnäköisiä pidettyjä myyttejä. Mutta kahleesta ei vapauduta miten tahansa. On astuttava ulos siitä marxilaisen sosialismin tarjoamasta helposta metodista, jossa alun alkaen eräät ihmisryhmät selitetään viattomiksi ja toiset konniksi. Myös ”uuden uljaan” ihmisen näyttää olevan työläs hyväksyä sellaista näkemystä sosiaalisesta pelikentästä, jonka mukaan ”syyllisiä” eivät ole vain esimerkiksi rajoittava kenttä ja ulkoapäin annetut säännöt, vaan myös itse pelaajat (tavalliset työläiset ja kuluttajat).

Siksi Riihimäen tulkinta vieraantumuksesta ja ihmisten yhteisestä ”sairaudesta” saa monelta taholta hylkäystuomion heti kättelyvaiheessa. Selvänä vikapistona on pidettävä sitä Jakosen väitettä, että vastuu ihmisen uudistumisesta lankeaa Riihimäen konseptiossa pelkästään yksilölle. Tekijä itse määrittää yksilökeskeisyyden ajan saatossa muotoutuneeksi vastapooliksi kollektiiviselle ajattelulle. Toivottava tulos edellyttää näiden kahden synteisiä. Kriitikon horjuvuus tulee näkyviin siten, että hän arvostelunsa myöhemmässä vaiheessa myöntää Riihimäen itsensäkin edellyttävän kollektiivista toimintaa puhuessaan toimivien verkostojen muodostumisesta.

Jakonen jakaa tunnustusta oikeastaan vain siltä osin kuin kirjan ajatukset avaavat mahdollisuuksia käytännön toimintaan asiantilojen muuttamiseksi. Sen sijaan hän pitää tarpeettomana, ellei peräti vahingollisena sitä ”suurta tarinaa”, jonka tekijä on asettanut rakennelmansa kivilalaksi. Postmodernismin hengessä Jakonen kritisoi vain yleisellä tasolla isoja kertomuksia välittämättä analysoida erikseen Riihimäen omaperäistä hahmotelmaa. Siinä hän ei ole kysymys

yrityksestä tarjota kattava filosofinen systeemi ratkaisuna kaikkeen. Tekijän ydinjuonteena on juutalais-kristillinen näkemys historian dynamiikasta, joka asettuu edistysuskolla höyrytettyä lineaarista samoin kuin syklisestäkin ajakäsitystä vastaan. Historian jännevälin muodostavat alku ja loppu sekä lupaus ja täyttymys. Tästä käsin avautuu Riihimäen ”suuren” näyn eskatologinen luonne. Jakosta voisi luonnehtia tämän asiakokonaisuuden yhteydessä nyrkkeilijäksi, joka kyllä ryhtyi ottelemaan, mutta ei juuri siinä kehässä, mihin Riihimäen kirja haastaisi.

Kritiikkiin sisältyvät väärintymä-märrykset paljastavat pohjimmiltaan sen, ettei arvioija ole ymmärtänyt Riihimäen dialektisen ajattelun perusjuonetta. Jakonen jopa sekoittaa toisiinsa position ja sen negaation arkikieleen, jossa ne saavat arvottavat merkitykset ”myönteinen” ja ”kielteinen”, siis jotakin plussaa ja miinusta.

Johdonmukaisen dialektisesti Riihimäki jättää synteessin käytännöllisen realisoitumisen avoimeksi. Hän puhuu kuluttajien verkostoista, mutta korostaa samalla niiden vapaata muodostumista ja kokeellista luonnetta. Käy ymmärrettäväksi, ettei Riihimäki liity hanakasti jo olemassa oleviin vaihtoehtoliikkeisiin – kuten Jakonen olisi pitänyt luontevana. Nuo liikkeet merkitsevät hänelle ”irtiottoja” vallitsevista järjestelmistä, mutta eivät ole hedelmällinen maaperä aidolle synteessille. *Summa summarum*: Aapo Riihimäki haluaa olla visionääri, ei poliittisen toimintaohjelman laatija ja kaikkein vähiten agitaattori.

Vastakritiikkiäni tietynasteinen itsevarmuus perustuu kahteen taustatekijään. Olen ensinnäkin lukenut huolellisesti Riihimäen koko julkaistun tuotannon. Toiseksi tiedän, että hän on kehitellyt teemojaan runsaan 50 vuoden ajan, mihin sisältyy myös kunnioitettava lukeneisuus. Siksi uskallan toivoa, että Riihimäen uutuuskirja, joka pitkälle on hänen ajattelunsa summa, herättäisi sekä luku-kiinnostusta että keskustelua. Ehkäpä Jakosenkin arvostelu palvelee tätä tarkoitusta huolimatta siitä, että esittämäni huomautukset ovat mielestäni aiheellisia.